

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és részüküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Mellőzhetjük-e az államsegély igénybevételét?*

A debreceni főiskola igazgatótanácsa, főgymnasiumunkat nemcsak a kor színvonalán fentartani, de kötelessége szerint fejleszteni óhajtva, a legközelebb tartott egyházkerületi közgyűlés elé azon javaslatot terjesztette, hogy e célok elérésében erőnk elégtelen lévén, az államsegély igénybevételét elkerülhetlen szükségnek tartja, erre felhívja a közgyűlést.

E javaslat közgyűlésünk által mellőztetett.

Engedje meg a nt. szerkesztő úr, hogy e nagyfontosságú kérdés tárgyalását, minden oldalról elbírálását b. lapja terén megkezdjem, igyekezőn okadatoltan kimutatni, miként a főiskolai igazgatótanács javaslatának el nem fogadása a főiskolára káros volt s ha célt akarunk érni, elfogadása nélkülözhetlen szükség lesz.

Elismerem, hogy e fontos kérdés tárgyalása talán meglepetésszerűnek tűnt fel. arra a közgyűlés figyelme előre nem volt felhíva, úgy, hogy teljesen hiszem, miszerint közgyűlésünk másként határoz, ha iskolánk viszonyai az ezt előidéző javaslat egyházi lapunk terén már előbb ismertette, megvitatva lettek volna, így a közgyűlést alkotó tagok, meglettek volna győzve arról, hogy a javaslat mellőzése főiskolánkra egyértelmű a stagnálással, a pusztulással. Nem hiuság — nem magánérdek, — hanem főiskolánk iránt érzett szeretetem késztet, hogy e még máig sokak előtt nem népszerű ügyben nézeteimet előadjam, s ha talán hosszabb időt kíván, olvasóink szíves figyelmét kérem, indokolja ezt a közügy nagy fontossága.

Nt. szerkesztő úr! Azon megbizatosokból, melyekkel egyházi és iskolai ügyekben megtiszteltetni szerencsés vagyok, elég alkalmam nyílt

* Ez a kérdés a májusi kerületi közgyűlésre felkerült igazgatótanácsai javaslat folytán nagyon is aktuálissá lévén, szívesen tért nyitunk pro et contra megvitatásának. Szerk.

neglehető ismeretet nyerni főiskolánknak úgy szellemi, mint anyagi viszonyairól, s kötelességszerűleg az év több időszakában felkeresem főiskolánkat. Pár éve történt, az iskolai év elején, a növendékek beiratása időszakában ott jártam a főiskola udvarán, talákoztam egy alig pár hónap előtt elhalt református lelkész barátom özvegyével, ki sirva, nagy lelki fájdalommal eltelve panaszkolta, hogy fiát, kit ref. papnak akar nevelni, s gyermeke neveltetése céljából Debrecenbe költözött, a gymnasiumi igazgató be nem vette mert nincs hely, s az a szegény özvegy, kinek férje alig egy év előtt nagy fáradsággal, nagy buzgósággal kis egyházának új templomot építtetett, fiát, a leendő kálvinista papot, kénytelen volt Wolafka iskolájába adni; tudok egy másik esetet, szomszéd egyházunkban elhalt egy nagyon derék ref. pap, a debreceni főiskola jeles növendéke, erélyes és kitartó igyekezetével iskolát épített egyházának, azt a legnagyobb rendbe, virágzó állapotba hozta és hagyta, fiai neveltetése végett özvegye Debrecenbe költözött — s mert a főiskolában nem volt elég hely, — katólikus iskolába kellett adni azokat.

Nem csak fájdalom, de keserűség töltötte el lelkemet a két általam ismert szomorú tény folytán, s bizonyosan lesznek lapunk olvasói között, kik hasonlót tapasztalva, hasonlóan éreztek, s velem együtt átvannak hatva az ottani törekvéstől, hogy e nem csupán szegényletes, de felekezetünk pusztulását előidéző bajon segítenünk kell; szerintem a segítség lehető, igen, lehető, csak mondjunk le végre a magyar felekezetünknek semmi hasznot, sőt csak kárt okozó idealismusról, csak lássuk be, hogy a míg e hazában levő többi vallásfelekezetek iskoláikat jóformán teljesen a magyar állam vagyonából tartják fenn, éppen nem szegény, nem jogtalan, ha azt mondjuk: te magyar állam, abból a nemzeti vagyonból juttass nekünk is!

Főiskolánk igazgatótanácsa, évek óta látja, tudja, hogy anyagi erőnk igen-igen kevés ahhoz, hogy ez iskolát a kor követelményei által kívántatott színvonalon is fentartsa, — még kevesebb ahhoz, — hogy azt fejlessze; hiszen évente tárgyalja az államkormány felhívásait, — még pedig nagyon, de nagyon jogos felhívásait, — hogy ezen vagy azon tarthatatlan állapoton segítsen, változtasson, javítson, s e felhívásoknak anyagi erő tekintetében nem képes eleget tenni, az ügyet útasítja egyik bizottságtól a másikhoz, az eredmény egy elodázó, egy halasztási határozat, még pedig az okszerű nevelés kárára hozott határozat.

Az illusztrációban nem leszek túlképző; ott van gyermekeink testi nevelése, a mire a szellemi munkával — szerintem túlterhelt növendékek érdekében oly nagy súlyt kellene helyezni — de nem tehetjük, nincs módunkban tenni, nem vagyunk képesek építeni egy leegyszerűbb tornacsarnokot, csak legalább olyat, minővel a legkisebb állami és államilag segélyezett gymnasium rendelkezik; növendékeinknek nincs olvasóterme, hol magukat jól érezve, idejüket nemcsak kellemesen, de önművelődésükre tölthetnék; könyvtárunk a maga óriási értékével, helyiség hiánya miatt nem rendezhető, nemcsak gyűjteményeinket elhelyezni nem vagyunk képesek; olykor égető szükségből kiűritünk pár diák lakást, a közfal eltávolításával készítünk egy tanteremnek csúfolt helyiséget, a szegény diáknak a városon bérelve lakást, és e helyiségért, mit tanteremnek elkereszteltünk, harcot viv jogakadémia, theologia, gymnasium és tanítóképezde igazgatósága, formalis harcot, mert arra mindeniknek nagy szüksége van.

Az Igazgatótanács legközelebbi gyűlésén, a gymnasiumi igazgatóság jelenti, hogy a f. iskolai évben a IV-ik gymnasialis osztály két paralell szakaszában 135 tanítvány van, tapasztalat szerint e számból 35—40 gyermek más pályára és más iskolába megyen, itt marad 95—100, ezeket egy tanteremben tanítani nem lehet, a törvény sem engedi, kér intézkedést.

Mit tegyünk, elkeressük gyermekeinket, tudtul adjuk a szülőknek, mi fiaiknak tovább helyet nem adhatunk, vigyék őket ahová tudják vinni, vigyék a katolikus iskolába, mondjuk ezt azoknak a szülőknek, kiket éppen most felhívtunk, áldozatok, adakozatok a debreceni prot. egyetemre, mondjuk azoknak a szülőknek, kiknek elődei egy-egy követ, egy-egy darab téglát hordtak annak a főiskolának felépítéséhez, melynek homlokzatán írva van: épült a hely. hitv. hívek és jóltevők adakozásából!

Igazgatótanácsunk e nagy nehézséggel szá-

mot vetve, hozta határozatát, terjeszté közgyűlés elé ismert javaslatát; intézkedett a veszély ideiglenes elhárításáról azzal, hogy az V-ik osztályban segéderők felhasználásával paralell szakaszt állított, úgy de ez intézkedés ideiglenes volta mellett alig levén okszerűen fentartható, mint egyedüli helyes megoldási módot ajánlotta az államsegély igénybe vételét: nem csupán ez az egy ok, az V-ik osztály kérdése, de a fentebb jelzett erőnk óta ismert és tárgyalt, anyagi erőnk kevés voltával legyőzhetlen hiányok és bajok indíták e javaslat előterjesztésére, ebben látva egyedüli lehetőségét annak, hogy főiskolánkat fejleszteni képesek lehessünk.

Köztudomásulag közgyűlésünk e javaslatot nem fogadta el, engedessék meg e javaslat elleni argumentumokat lapunk terén bírálat alá venni.

A javaslat egyik ellenzője, felszólalásával oda concludált, hagyjuk e dolgot, az igazgatótanács ideiglenes intézkedésével a bajon egy évre segítve van, az V-ik paralell osztály fel lesz állítva, a gyökeres orvoslással várhatunk, a jövő megfogja mutatni, mi lesz a teendő. Tehát ő, a viszonyok ismerője, a baj fennállását elismeri, nem mutatja ki azt hogy ezen önerőnkől segíthetünk, hogy aztán az ő halasztási indítványa minő haszonnal jár főiskolánkra, ezt ítéljék meg azok, kik a debreceni róm. kath. főgymnasium felállítását, éppen ennek a halasztó politika következményének tartják, mit főiskolánk ügyeinek intézői ezideig vallottak.

Az igazgatótanács javaslatának másik ellenzője, ifjui hévvel, lelkesedéssel teljes beszédében, melyet mindannyian élvezettel hallottunk, s abban gyönyörködtünk, az idealismus magaslatáról nézi, de természetesen e magaslatról nem láthatja, nem is látja a realis szomorú valóságot, és ennek dacára radicalis curát ajánl, azt, hogy ez a főiskola olyan fa, melyet lelkünk melegével, áldozattal ápoltunk, de már olyan nagy kiterjedést vett, hogy nem fér el azon a helyen, hova azt a buzgó elődök ültették, de ne azt tegyük, hogy a kiterjesztésre szükséges térről gondoskodjunk, hanem vágjuk vissza annak ágait, tartsuk vissza a növekvéstől, a terjeszkedéstől, ne állítsunk paralell osztályokat, sőt — erőnk nem lévén — ezeket szüntessük be, ne rendezkedjünk főiskolánkban 100, csak 50 gyermekre, a másik 50 menjen a hova tud, menjen Wolafkához, mert földolog az autonomia!

Ez idealismussal telt szép szavak nem tudtak engemet meggyőzni azok helyes, főiskolánkra hasznos voltáról, nem tudtak meggyőzni arról, hogy mi nem az idealismus légváraiban, hanem a rideg realis korban élünk, e viszonyokhoz mérten kell gondoskodnunk és cselekednünk, s

a realismus álláspontjára helyezkedve vizsgálunk kell, megvan-e és miben áll az az annyira féltett iskolai autonomia? és ha meg van, mit el nem tudok ismerni, egyenértékű-e ez azzal a veszteséggel, mi főiskolánkat, egyházunkat éri, ha mi ezek fejlesztését nem eszközöljük; vizsgáljuk meg továbbá, minő logika van abban, hogy éppen azok, kik az 1848. XX. t.-c. életbeléptetését kívánják, a magyar állam által, törvény alapján, törvényes kormány által, szerződés mellett adandó segély igénybevitelében veszélyt látnak, végül vizsgáljuk meg azt az indokot, mi a javaslat ellen szintén felhozott, hogy jöhetnek ránk nehéz idők, mikor állami önállóságunk is veszélyeztetve lesz, ekkor azok az iskoláink lesznek mentővárai önkormányzati jogunknak, melyek az államtól segélyt nem nyertek.

Iskoláinkra vonatkozólag az önkormányzat teljes mértékben meglételét aligha lehetne bárkinek is bebizonyítani, nézetem szerint ez csak részben van még, e korlátozást azonban, hazám magyar nemzeti államá lételetét egy szent célnak tartva, politikai szempontból nem kifogásolom, nem látok abban sérelmet, ha az állam kormánya (mindig alkotmányos kormányt értve,) a cél elérésére okvetlen szükséges felügyeletet minden e hazában levő vallásfelekezeti iskoláin kellő mértékben gyakorolja, s egyházkerületünk államsegélyt élvező, ismerjük el napjainkban csak is így fenntartható gymnasiaumaiban, sem a tanári kar szellemét, sem ottan tanuló gyermekeink nevelését illetőleg protestáns és magyar nemzeti szempontból nem találok kifogásolni valót, az államkormány befolyása, mit államsegélyes iskoláinkban törvény értelmében gyakorol, magyar vallásfelekezeteinkre semmi hátránnyal nincsen, s ha e befolyással az iskolai önkormányzat teljes mértékben fennállása egész természetesen össze nem egyeztethető, kérdem, mi a jobb, ha ez iskoláink nem léteznének, mert államsegély nélkül nem létezhetünk, vagy a jelen helyzet, a mikor nevelik gyermekeink százait jó magyaroknak, jó protestánsoknak, az állami beavatkozás ebben semmi gátat nem vetvén.

Hogy azok, kik az 1848. XX. t.-c. végrehajtását, tehát összes egyházi és iskolai szükségleteinknek az állam általi fedezését kívánják, és ebben az autonomiára veszélyt nem látnak, érteni nem vagyok képes, csak az esetben lennék az, ha Magyarország területén a protestáns, főleg a kálvinista vallásfelekezeten kívül más vallásfelekezet nem léteznék, ekkor nem lenne szükség állami beavatkozás, sőt felügyeletre sem, de mert hazai viszonyaink mások, az 1848. XX. t.-c. életbeléptetését önkormányzatunkba nagyfokú beavatkozás nélkül képzelni sem tudom,

ezt a főiskolai igazgatótanács javaslatának ellenzői sem hiszik, s ha nem, és még sem félnek az 1848. XX. t.-c. életbeléptetésétől, illetve attól, hogy ezzel autonomiánk szenved: meg nem tudom itélni, nem vagyok képes érteni azt a logikát, mért félnek a törvény alapján nyújtandó, törvényes kormánnyal kötendő szerződés kötésétől? az egész kenyeret elfogadnák minden félelem nélkül, de annak egy részét, egy karaját már félelemmel.

Jöhetnek idők, ez volt a javaslatot ellenzők egyik argumentuma, érheti nemzetünket az a csapás, midőn alkotmányunk meg van támadva, visszatérhetnek az önkényuralom gyászévei, előállhat a még emlékünkből levő Thun-korszak, ekkor iskolai önkormányzatunk mentővárai csak is államsegélyt nem élvező iskoláink lesznek.

Valóban a javaslat elleni érvek egyike sem oly gyenge, mint a minő ez, igaz, jöhetnek ránk nehéz napok, Isten büntetése nehezedhetik nemzetünkre, úgy de a javaslat ellenzőitől, s azoktól kik ez argumentummal előálltak, bátor vagyok tisztelettel kérdezni, hogy abban az emlékünök előtt álló Thun-féle korszakban, dacára annak, hogy iskoláink egy fillér államsegélyt sem nyertek, képesek voltunk iskolai önkormányzatunkat fenntartani s a szuronyra támaszkodó önkényuralom nem azt tette-e iskoláinkkal amit akart; van-e ez uralommal szemben más erő, mint a szurony hatalma? Van, és mi az? A nemzetben, a felekezeteinkben levő erkölcsi erő, és kérdem éppen azért, ha Isten ránk valaha e büntetést mérné, ha elveszíténők alkotmányunkat, ha az önkényuralom kerekednék a törvény uralma felé, a mi ellenállási képességünk úgy lenne-e nagyobb, ha mi gyermekeinket álszeméremből a magunk iskoláiból kizárva, idegen nézetek, idegen elemekben nevelnők, vagy úgy, ha a hazai törvény alapján nyújtott, bennünket jogosan megillető állami segélyt a törvényes, az alkotmányos magyar kormánnyal kötött szerződés szerint igénybe vesszük s fiainkat saját iskoláinkban, igaz protestáns szellemben nevelve a küzdők légióit állíthatjuk elő?

Én ez utóbbit tartom prot. egyházunkra jónak, üdvösnek; idealis hangok, tetszetős szónoklatok nézetemtől el nem térítenek, de ha nézetem ellenzői megtudnak győzni arról hogy önerőnkől megtehetjük főiskolánk fejlesztése, virágzóvá tételére mindazt, amit tennünk kell. tisztelettel hajlok meg az ellennézet előtt, míg ez nem történik, óhajtom, kívánom, hogy főiskolánk a törvény által nyújtott, törvényes kormány által adott államsegélyt igénybe vegye.

Ujfalussy Béla.

A népoktatási törvényjavaslat.

II.

A *vallásoktatásról* minden foku népoktatási intézetben intézkedik a törvényjavaslat. Fontos kérdés azonban, hogy a mikor jelen törvény által még az államsegélyt nem élvező iskolák és azok tanítói is az államnak fokozottabb befolyása alá kerülnek, s a mikor már maga az a tény, hogy az államsegélyt élvező tanító a maga fizetésekiegészítési járulékát az állampénztárból kapja, s így a maga felekezeti hatóságához napról-napra kevesebb érdek fűzi: vajjon református tanítóink egy része az állami érdek fokozottabb előtérbe helyezésével nem fogja-e a református egyház érdekeit másodrangnak tekinteni! Ugy hiszem, hogy időszerű annak a kérdésnek a felvetése is, hogy olyan helyeken, a hol több és különféle foku református jellegű iskola vallásos oktatását a református pap, káplánjával együtt is nagy heti óraszám mellett látja el: vajjon már csak a vallásos oktatás intenzitása szempontjából is nem forog-e fenn intézkedés szükségére? Tény, hogy egyrészt sok esetben a vallásitanítási órák miatt a tulajdonképpeni lelkipásztori tevékenység szenved hátramaradást, más részről meg bizonyos egyházi funkciók miatt a vallásórák nem tarthatók meg rendesen. Ezek a körülmények indokoltá teszik a f. é. tavaszi egyházkerületi tanügyi bizottság egyik érdemes tagjának ez irányban tett tetszólalását, valamint tetszólalónak azt a konkluzióját, hogy református vallásoktatásunkra kellene összes anyagi erőnket fordítani, s a vallásoktatást nem a sokféle teendővel terhelt lelkészekre, hanem a külön e célra alkalmazott vallásoktató tanítókra kellene bízni.

A népiskolai *tanítás sikerének biztosítására* a javaslatban hathatós intézkedések foglaltatnak. Új intézkedés van a 3. §-ban, mely az elemi iskola 6 év folyamában a legszükségesebb tudnivalókat el nem sajátító tanuló szüleit, vagy gyámját arra kötelezi, hogy a tanulót még egy évig járassák iskolába. Az indokolás szerint ez az intézkedés a szüleket és gyámokat a rendes iskoláztatásra, a tanítókat pedig az eredményes munkára fogja ösztönözni. A tovább iskolázás szükségét az iskola helyi hatósága állapítja meg. Külföldi államokban hasonló irányú intézkedések vannak. A 9. §. a tanítói tekintély és az iskola megbecsülésének emelését célozza, mikor a tanító tekintélyét bárhol sértő és kisebbítő ellen pénzbüntetést állapít meg. A 2. §. a tankötelezettség alól csak azon tanköteleseket menti fel, a kik az iskolától legalább 2 km. távolságra laknak, tehát egészségek veszélyeztetése nélkül

iskolába nem járhatnak. Ez az intézkedés fontos, mert a napjainkban tömegesen folyó tagosítás miatt a tanyák száma szaporodik, s ezzel együtt a tanköteleseknek az iskolától való távollakása mind nagyobb-nagyobb mérvet ölt. Az iskolai igazolatlan mulasztásokat büntető 8. §. intézkedéseit kiegészítő 10. §., mely a szüle vagy gyám büntetését szabja meg, nyer a maga súlyában az által, hogy a pénzbüntetés, elzárás helyett közmunkára is átváltoztatható. A tapasztalat ugyanis azt mutatja, hogy a pénzbüntetés a legtöbb esetben nem volt behajtható, mert a törvény a birság kirovásának sanctióját meg nem állapította. Ennek tulajdonítható, hogy még 1902-ben is a tanköteleseknek 82·21%-a nem járt iskolába és 2 milliónál több fél napi mulasztás után csak 98,161 korona birság-pénz folyt be. Elég szerény a 12. §. kivánsága, mely az iskolai év tartamát községekben legalább 8, városokban legalább 9 hónapban szabja meg.

A tanítás sikere érdekében nem megnyugtató a 18. §. azon intézkedése, hogy az egy tanító keze alatt levő tanulók létszámának maximumát 80-ban állapítja meg. Ennyi tanulóval sikerrel foglalkozni lehetetlen.

Helyes a 40. §. azon intézkedése, hogy az államsegélyes tanítói állások ezután mindig pályázat útján töltendők be, mert csak így nyerhetők meg a lehető legjobb tanerők. Megvallom, hogy én sohasem helyeselttem sem a tanár, sem a tanító választásnál a meghívást, s általában a pályázat mellőzését. Honnan van biztosítva az iskola fentartó testület az iránt, hogy az, akit meg akar hívni, az összes pályázni akarók közt a legkiválóbb tanerő? A gyakorlati élet pedig azt mutatja, hogy legtöbb esetben éppen a leggyengébb képesítéssel bírók szoktak minden pályán a helyi protekció ilynemű fegyveréhez nyulni.

Az elemi iskolai tanítás sikerének biztosítékai közt a 77. §. új intézkedést tartalmaz. E szerint azon tankerületekben, a hol ez szükséges, a tanfelügyelők mellé a szükséghez képest megfelelő számú iskolai felügyelőket kell alkalmazni, a tankerületben levő népiskolai, esetleg középiskolai igazgatók, tanárok, tanítók, vagy más szakértők közül. Amennyiben a tanfelügyelő jelenleg nem képes az iskolák belső munkáját ellenőrizni, ezt az intézkedést helyeselhetjük.

A *tanítói fizetések rendezése* éppen nem megnyugtató. Hogy a hazai tanítószág mit várhat a mostani tervezet törvénnyé válása esetében, azt a tanítói fizetések története világosan mutatja. Az 1868. 38. t. c. a rendes tanítónak 300, a segéd tanítónak 200 forintban állapította meg a

fizetését. Az 1893. 26. t.-c. a korpótlékokon kívül 800 koronára emelte a törzsfizetést. Tehát 25 év alatt csak ennyit tudtak nyerni a tanítók. Amde ez is alig nevezhető fizetés emelésnek, mert 1868. óta a megélhetési viszonyok körülbelül ennek arányában súlyosbodtak. Ismét egy évtizednek kellett eltelni, a mikor a felekezeti tanítók jelen törvényjavaslat révén annyit nyernének, hogy a 36. §. értelmében a 800 korona minimum 1000 koronára emelhető (valószínűleg, ha lesz rá pénz). Pedig a törvényjavaslat Indokolásában is hangsúlyozza a miniszter, hogy „mivel a felekezeti tanítóknak ugyanazon nemzeti és népművelődési feladatot kell megoldani, mint az államiaknak, velök szemben ugyanazon köteleességek teljesítését követelik, mint más jellegű iskolákban működő tanítóktól, nem volna tehát méltányos, ha az állami és nem állami tanítók javadalmazása közt továbbra is mélyreható különbség maradna fenn.“ A különbség azonban eme szép frázis dacára is megmaradt, mert a felekezeti tanítónak 1400, illetőleg 1600 korona nyugdíjba beszámítható javadalmazása és az 1904. 7. t.-c. által az állami tanítók számára megállapított javadalom közt a jövőben is 300 korona különbözet lesz.

Sérelmes ez az intézkedés két szempontból is. Egy részről azért, mert még az állami iskolák tanítóinak a javadalmazása sem áll egy szinten a hasonló képesítésű, más téren működő hivatalnokok javadalmával, más részről sérelmes a felekezetekre nézve azért, mert a magyar állam szolgálatában végzett munkájukat az állam nem tartja egyenrangúnak az állami tanító munkájával. Ha az állam ezt a 300 korona különbözetet el akarná enyésztetni, ez körülbelül 7 millió koronát venne igénybe, de ennek fejében a felekezeti és községi tanítók nagy csoportját megnyugtatná. Ennek a törvénynek a következménye azonban világosan állhat előttünk: a tanítószág jelentékenyebb része tovább is elégedetlenkedni fog, a tanítószág színe, java pedig az állami iskolák felé fog törekedni, mert elvégre is kisebb javadalmazásnál az a 300 korona megkülönböztetés igen nagy jelentőséggel bír.

Azonban mindezek dacára is nyugodtan mondja a miniszter az Indokolásban, hogy a mikor „az állam a hitfelekezeteket népoktatási intézeteik fentartásában az eddiginél jóval nagyobb mérvben támogatja, méltán elvárhatja, hogy a jelen törvényjavaslatokban kitűzött fokozottabb népoktatási célok elérésében ők is buzgón közreműködjenek.“

A tanítóképzés színvonalának emelésére a tör-

vényjavaslatban több célszerű intézkedés foglaltatik. Régi sérelmét képezi a tanítószágnak, hogy oklevele a középiskolai érettségi bizonyítvánnyal nem teljesen egyenrangú. Ennek egyedüli oka abban a köztudomású tényben keresendő, hogy még ez idő szerint is több olyan tanítóképző intézet van, melynek sem tanerői, sem felszerelése, sem megbízhatósága nem nyújt elég biztosítékot az iránt, hogy az általa kiállított oklevél a középiskolai érettségi bizonyítványnak megfelelő színvonalu ismeret bizonyítéka gyanánt tekinthető-e. A törvényjavaslat 76. §-a, miután a törvényjavaslat más intézkedései a megfelelő színvonalat biztosítják, az új törvény alapján nyerendő tanítói oklevelet a köztisztviselők minősítéséről szóló 1893. t.-c. tekintetében a középiskolai érettségi bizonyítvánnyal egyenlő értékűnek nyilvánítja.

Éppen ezért a tanítóképzés színvonalának emelésére is törekszik a javaslat. A jelenleg érvényes állami képzőintézeti tanterv megváltoztatására nincs szükség, ami azt bizonyítja, hogy ahol ezt vették mértékül, ott az érettségi bizonyítványnak megfelelő színvonal eddig is megvolt. A javaslat 67. §-a a tantervi követelmények szoros megtartásának ellenőrzéséről gondoskodik, a mikor a negyedik évfolyamot bezáró tanítóképesítő alapvizsgálatra kormány képviselő kiküldését rendeli el, ugyanazon hatáskörrel, mint a milyennel jelenleg az érettségi vizsgákhoz kiküldött kormány képviselő bír. De a tanítói alapvizsgálat még csak ideiglenes tanítói állás elfoglalására jogosít. A tanítójelölt köteles két év alatt oklevelet szerezni. A tanítói szakvizsgálat országos bizottság előtt teendő le, s az így nyert oklevél bír állami érvénnyel. Csak az ilyen oklevéllel bíró tanítók lehetnek rendes tanítók és csak ezek lehetnek az országos tanítói nyugdíjintézetnek is tagjai.

Ilyenformán az oklevél kiállításának joga tőlünk is elvétetik. Kérdés, hogy egyházi autonómikus jogaink szempontjából kifogásolhatjuk-e ezt az eljárást! Legyünk tisztában azzal, hogy felekezeti érdekeink nincsenek-e kockáztatva. Ha felekezeti érdekeinket semmiféle veszedelem nem fenyegeti, miért ragaszkodjunk mereven bizonyos jogokhoz. Már pedig a tanítóképesítés államosításában csak akkor látok veszedelmet, ha a képesítés joga csak a református egyháztól vétetik el. De ha a képesítés joga az összes felekezetektől elvétetik egy magasabb, és a református egyház által mindig elsőrangúnak tartott nemzeti szempontból, akkor részemről semmi aggodalmat nem látok ebben az intézkedésben. Különben is az oklevelet kiállító bizottságnak felét az illető felekezet jelenti be a miniszter-

nek, s a bizottság elnökét is a felekezeti hatóság megállapításával nevezi ki a miniszter.

A tanítóképzés színvonalát emeli a 71. §. értelmében a tanítói alapvizsgálat után töltendő gyakorlati év is. A színvonal emelésével a miniszter a már-már társadalmi bajjá váló tanítónői tulprodukción is segíteni akar.

Ugyancsak a tanítóképzés színvonalát emeli a tanítóképző intézeti tanári képesítés megszorítása is. A 61. §. értelmében tanítóképző intézeti tanári, és középiskolai tanári képesítéssel bíró tanárok alkalmazandók tanítóképző intézeti tanárokkul. A tanítóképző intézeti tanári külön képesítés, mely a középiskolai tanári képesítésnél egy évvel hosszabbra nyúlik, az Indokolás szerint ideiglenes természetű intézkedés, mely még nem tekinthető annyira megállapodottnak, hogy az általános szabályozásnak kizárólagos alapjául vehető lett volna. A tanári képesítés megkövetelése csorbát szenved a 61. §. azon intézkedése következtében, hogy tanítóképző intézeti tanárokkul azok is alkalmazhatók, a kik a tanítói oklevél, vagy érettségi bizonyítvány megszerzése után legalább négy éven át főiskolai tanfolyamot végeztek és legalább egy évi tanítóképző intézeti tanári gyakorlatuk van. Utóbbi intézkedés továbbra is tág teret nyit arra, hogy különböző címeken, melyek eme §-ban elférnek, megfelelő képesítés nélkül legyenek némelyek tanítóképző intézeti tanárokká.

A tanítók gyakorlati kiképzésének biztosítására az 51. §. minden tanítóképző intézet mellé az elemi iskola mindkét (mindennapi és ismétlő) tanfolyamát magában foglaló elemi gyakorló iskola rendszeresítését rendeli el. Ezen intézkedés helyessége magyarázatra nem szorul.

Ezekben igyekeztem rámutatni a törvényjavaslatnak részben célszerű, részben azonban kifogásolható intézkedéseire. A törvényjavaslat nemes inteniói több intézkedés erélytelensége miatt nem fognak sikerre vezetni. A tanítói fizetések rendezésének ki nem elégítő volta megállandó elégedetlenség csiráját rejti magában. Ha a kifogásolható részletek a különféle tárgyalások folyamán megfelelő változáson nem mennek keresztül: az új törvény a magyar népoktatás helyes irányu fejlődését nem fogja biztosítani.

Dr. Barcsa János.

A debreceni református Kollégium adattára

azaz

a Kollégium története adattári alakban.

(Folytatás.)

30. *Imre Sándor* debreceni tanár 1859—1873. Született Hegyközpályiban (Bihar) 1820. aug. 20. Tanult N.-váradon a ref. pártikulában, aztán Deb-

recenben 1840 ig. M.-Keresztesen iskola igazgató; H.-m.-vásárhelyen tanár 1843. óta; Debrecenben tanár 1859. óta. Lugossy távoztával új választás folytán a magyar irodalmi tanszékre s könyvtárnokságra akadémiai tanári minőségben áttétetett (1862.), részére a Sinai Miklós által lakott régi tanári ház (Egyháztér 8) adatott át. A könyvtár rendezője; végül kolozsvári egyetemi tanár 1872—1886-ig; m. t. akadémia rendes tagja (1879.). Nyugalomba vonulta után H.-m.-vásárhelyre költözött, ott halt meg 1900. dec. 21.

Tudományos dolgozatainak száma legio, az első rangú folyóiratokban és szaklapokban szétszórva, melyek ha egybegyűjtetnének, köteteket tennének ki; az egybegyűjtésre szükség is volna irodalmi, tanügyi szempontból, egy változásokban dus, fél-századi időhöz nyújtana fontos képeket, a református szellem izmos voltát tárná fel európai szempontok visszatükrözésével. Főleg a józan és tiszta angol nézet s a magyar nyelv ősi ereje válnék érezhetővé azokban és azok által.

Művei közül csak azokat érintjük, melyek a debreceni főiskola tanügyi irodalmát fejlesztették 1. Magyar mondattan, az irály és verstan rövid vázlatával; Debrecen, 1861. 5. kiad. u. o. 1881. (tan-könyv). 2. Magyar fordítási gyakorlatok u. o. 1862. és 1871. 3. A magyar irodalom és nyelv rövid története. u. o. 1865.; 4. kiad. u. o. 1878. 4. „Prot. főiskolánk s a tanszabadság“ u. o. 1868. E volt az irányító mű a debreceni főiskolai tanügy magasabbra emeléséhez s a debreceni egyetem eszméjéhez a magvető szerepet vitte; Budai Ézsaiás után első rangú ilyenmü munkálat. (lásd fent 23. l.) 5. Rövid magyar nyelvtan. u. o. 1874. és 1877. 6. Emlékbeszéd Csokonai szobrának leleplezése alkalmával. u. o. 1871. 7. A magyar nyelv és nyelvtudomány rövid története. I. köt. 6- és középkor u. o. 1891.

Minden lépésében szerénység és puritán lelkület jellemzi őt és páratlan széles látókörűség! A tiszántuli ref. középiskolai tanáregyesület Karcagon 1901. aug. 27. tartott közgyűlésében, mint tiszteletbeli tagja felett, az emlékbeszédet Dr. Gulyás István debr. gymnasiumi tanár tartotta. (Évkönyv, 18-ik évfolyam. Debr. 1901. 56—86. ll.) Gulyás ítélete szerint „Ő mindig tanít, hol az egész nemzetet, hol szűkebb kört, hol egyeseket, de tanítás a célja, mert hivatása szerint lelke suglatából tanító volt, és pedig szívvel, lélekkel magyar református tanító.“ (79. l.)

31. *Márk Pál*, főgymnasiumi tanár 1858—1890. Született Szamosujlakon (Szatmár) 1821. aug. 5. Tanult Debrecenben 1834—1845-ig, aztán esküdt felügyelő és köztanító 1848-ig; derecskei tanár 1851-ig; kabai, majd debreceni s. lelkész 1858-ig; a mikor Némethy Lajos helyébe tanárnak választott, részt vett a Szegedi-Lengyel-féle latin-magyar iskolai szótár dolgozásában Szekeres Pál (1853—1872.) és Tüdős János kartásaival; 32 évi tanárkodás után nyugalomba vonult; meghalt 1903. jun. 8. Debrecenben, Bethlen-utcai saját házában. (6. sz.)

Munkái: 1. Egyetemes egyháztörténelem. Debr. 1866. 3. kiad. u. o. 1876. 2. Egyetemes egyháztörténelem a reformátio történetével, gymn. tankönyv az alsó fokon u. o. 1866. 7-ik kiad. 1891. 3. Cornelius Nepos munkái. Magyar jegyzetekkel és 2 térképpel. u. o. 1872. 4. Biblia ismertetés. u. o. 1866.

32. *Tóth Mihály*, hittanár 1857—1879. Született

Debrecenben polgár családból 1807. szept. 15. Tanult ugyanott 1830-ig; mint végzett deák és esküdt felügyelő a veteránus rhetorok tanítója; majd lector. (Azok a publicus praeceptorok, kik egy évig a rendes tanárok segítségére szolgálva az 1-ső vagy 2 ik éves bölcészeknek egyes tantárgyat, p. o. görög nyelvet, adtak elő 1820 ig praeses, azontul lector nevet viseltek). Az 1831/2-ik tanévben köztanító társai valának Szikszai Dániel, Török Pál, Nagy P. Zsigmond, Onodi Péter, Könyves Tóth Mihály, Szőnyi Pál. Segéd tanársága után contrascriba és szénior (1834.). Az akkori szokás szerint szabadságot tartott fél évre a szepességre menni u. n. német szóra; a külföldre szándékozó, előre törekvő ifjaink már itthon helyezték magukat a német nyelv birtokába. Tanulmányait öregbitendő tanult a bécsi prot. fakultáson, Berlinben; 1836. losonci lelkész, és a lyceumban vallástanárr; a Grabbe tábornok vezérelte orosz hadsereg elpusztították (1849. aug. 7—10.) a virágzó Losoncot a lelkész lakkal elégték az ő butorai, könyvei, ruhái is, a templom lyceum is, a futásból visszaérkezve füstölgő romokat talált, 500 házból 40 maradt ép. A Gyürkiek, Szilassyak, Kubinyiak az országos gyűjtés és helyreállítás vezetői lettek. T. M. irodalmi téren is latba vetette buzgalmát. Az épülő templomban 1854. tarthatta az első istenitizteletet, Révész Bálintnak debreceni lelkészszé hívása után a gyakorlati lelkészeti tanszékre nyert meghívást, 1857-ben, a főiskolai hittanónoki tisztet is vitte; az énekkar felügyelője 20 éven át; a hittanszaki segély-egylet egyik indítványozója és alapítója. Meghalt 1879. december 28 án, 21 évi lelkészi és 22 évi tanári működés után. Tanári lakása, a hol behunyta szemét, Egyháztér 4. sz. a. volt. Hamvai a Hatvan utcai sirkert hantjai alatt, rég elhalt szüleinek sirja mellett, nyugsznak. (Lásd életrajzát a debreceni „Prot. Heti Lap” 1880. 1. szám.)

Művei: 1. „Losonc a forradalom előtt, történeti, földrajzi és statisztikai tekintetben és Losonc az 1849 iki feldulatás után,” megjelent a Vahot Imre által szerkesztett „Losonci Phönix” emlékkönyvben B.-pest 1852. 2. Ünnepi és vasárnapi egyházi beszédek. Pest, 1851. 3. Gyászoló elmélkedés Szilassy József felett. Pest, 1836. 4. Egyházi beszéd a losonci ág. hitv. templomban, az uniót előkészítő ünnepélyen. Pest, 1845. 5. Gyász emlék, József főherceg és nádor feletti beszéd. Pest, 1847. 6. A magyar prot. egyház szónoklat történelme a reformációtól a 17. századig. Debrecen, 1864. VI. + 175. l. A 2-ik befejező kötet nem jelent meg. Szakszerű, legeredetibb munkája, mutatóványokkal a magyar hittanónokok műveiből a beszédek bírálatával. Uttörő mű. 7. Egyház szónoklattan, az egyházi beszéd rövid történelmével, tankönyv. Debrecen, 1866. 2. kiad. 1877. 257. l., benne a homilétika szabályait magyar prédikátorok, Huszár Gál, Méliusz stb. mint egy 30 hittanónok műveivel világosítja meg és ismerteti egyházi beszéd irodalmunkat 1878-ig. (Ez irány folytatója lett S.-patakon Mitrovics Gyula 1878-ban kiadott Egyházi szónoklattanában). 8. „Emlékbeszéd a helv. hitvallás három százados évfordulati napján,” u. o. 1867. 24. l. ajánlva a debreceni egyháznak és presbyteriumának. Balogh Péter püspök indítványára, a ki a tanárkari gyűlésben is megjelent, tartatott ez iskolai emlékünnepély az oratoriumban 1867. febr. 24-én, melyre a helyi egyház, a tanuló ifjúság, a

városi közönség pedig a helyi lap („Hortobágy”) útján nyert meghívást. Az emlékbeszédet a nemes város, tekintettel történelmi multjára, díjmentesen nyomatta ki. (E.-ker. jk. 1867. 29. sz.) 9. Az egyházszertartástan alapvonalai, tekintettel a magyar ref. egyházra. Tankönyv. u. o. 1873.

Mint hittanár a mérsékelt theologiai irány híve volt; midőn a Schenkel-féle független theologia a a német prot. egylet útján hazánkba is behatolt (1863.); Menyhárttal és tisztársaival kitartólag megállt a ref. egyház sarktanai mellett, s aláírta a debreceni hittanárok „Álláspontja” című hitnyilatkozmányt (1875.), nem gondolva a mindenfelől felzuduló támadásokkal.

Az evangéliumon alapuló vallás és egyház védelmére Debrecenben 1875-ben megindult első egyházi heti lap (mely más név alatt ma is fennáll) az „Evangyeliomi Protestáns Lap”-nak dolgozó társa lelkiorómmal támogatója volt. Közzolgálatban töltött 43. évi kitarása; a haza szenvedési korszakában áldozatos részvétele; tankönyv irodalom terén buzgólkodása, egyháztörténet iránti érzéke, általában nem tagadható érdemei elfeledtetik némi csekélyebb emberi gyengeségeit, melyekről tulzott és inkább vidám hangulatot keltő adomák kerengtek; azt a más világnézetet, melynek légkörében nőtt ő fel 1826—1834 ig, nem tudta egészen elfeledni az 1848. utáni más világnézet szakában, innen eredt az új nemzedék gyöngéd, de még sem lealázó ítélkezése. Ah! a hiúság és tekintély fenntartani akarás sok más egyénnek is volt már és leszen is „szépség hibája.”

33. Tóth Sámuel hittanár 1866—1899. Született Tiszalökön, 1838. jun. 27., hol atyja Huszti Tóth János néptanító volt. Tanult Nánáson és Debrecenben 1854—1864-ig; főiskolai senior 1864. febr. 1-től félelvig, éppen elődével Bakóci Jánossal kezdődött a fél éves seniorság. Aranyi István a dogmatika tanára (1822—1864.), betegsége alatt helyette ő mint senior vitte a tanítást és végezte be mind a két félelvig szigorlatokat. Aranyi tanársága 43 ik évében 1864. ápril. 19-én halt meg, lankadatlan szolgálatának némi elismeréséül özvegyének a tanév végéig a kerület kiadatta a tanári egész fizetést, a tanári lakásban (Egyháztér 9.) pedig az özvegyet 1865. pünkösztig meghagyta

A nagyfontosságú dogmatikai tanszék betöltése a kerületet foglalkoztatta, a közvélemény minden vonalon Révész Imre felé fordult s egyhangulag meg is választott. Nagy lett a leverődés, midőn nyomban egy tartalmas köszönő levélben (terjedelmében megörökítve E.-ker. jk. 1864. ápril. 67.) vázolta a tanszéknek nagy fontosságát; ő azonban a lelkészi pályáját nem hagyja oda és így lemondott, kijelentvén, hogy egy tantárgy előadásától nem idegenkedik. Csakugyan a 3-ik tantárgynak, az egyháztörténelemnek az előadására Révész Imre vállalkozott, 1864/5-ik tanévben elő is adta azt, nagy sikerrel, évi 500 frt. tiszteletdíjt szavaztak részére. Egy évi tanárságának emlékezetét örökíti tankönyve „Egyetemes egyháztörténelem” főiskolai tanulók s művelt protestánsok számára. I. kötet az egyház alapíttatásától a reformációtól. Debr. 1865. 8 r. 203. l. Első nyomtatásban megjelent egyháztörténelmi akadémiái tankönyv a debreceni Kollégium irodalmában! Előszavában sürgeti a magyar nemzet és magyar irodalom története előadását akadémiáinkon!

Egy év múlva ez állásáról is leköszönt, terhesnek találván két hivatal viselését. Ekkor a magát érdekesített és teljesen ismert helyettesít a dogmatikai tanszékre megválasztotta a kerület (1864. ápril. 97.) és hogy bevég ettebb előképzettséggel léphessen tanszékére, kötelezte két évig a külföldi egyetemek látogatására; a tanári helyettesítésért kapott 200 frt. tiszteletdíjat (a mi a tanári alap fizetés majdnem $\frac{1}{3}$ része vala), és mindenik künn töltendő tan-
évre 600—600 frtot, a tanárfizetési alapból.

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencs.

KÖZÉLETÜNK.

Az ev. ref. egyetemes konvent ülése.

Megnyílt és tartatott Budapesten junius 6. es következő napokon. Miután pedig ezzel az üléssel új ciklus vette kezdetét, és az egyes egyházkerületek képviselőiket az új ciklusra már az előző kerületi közgyűléseken megválasztották, — tehát a konvent is az első napot főleg a megalakulásra fordította. Különben jelen voltak: A dunamelléki kerületből: Baksay Sándor püspök, Szilády Aron, Adám Kálmán, Mády Lajos, Darányi Ignác főgondnok, Szilassy Aladár, dr. Vécsey Tamás, dr. Nagy Dezső rendes tagok, Petri Elek, Mészáros János, Kálosi József és Cseh Ervin póttagok.

A dunántúli kerületből: Antal Gábor püspök, Czike Lajos, Veress Ede, Hegedűs Sándor főgondnok, Molnár Béla, dr. Segesdy Ferencz rendes tagok, Szabó Zsigmond, Konkoly Thege Béla, Csorba Ede póttagok.

Az erdélyi kerületből: Bartók György püspök, báró Bánffy Dezső főgondnok, Kenessey Béla, Deési Gyula, Lénárt József, Simó Lajos, Mezey Albert, Váro Ferencz rendes tagok; Bodor János.

A tiszáninneni kerületből: Kun Bertalan püspök, báró Vay Miklós főgondnok, Fejes István, Radácsi György, Bernáth Elemér, Mecner Béla rendes tagok, Dókus Ernő.

A tiszántúli kerületből: Dávidházy János püspökhelyettes, gróf Degenfeld József főgondnok, Széll Kálmán, Zsigmond Sándor, gróf Tisza István, Horthy István, György Endre, Dóczy Imre rendes tagok, Sass Béla, Eröss Lajos.

Kun Bertalan imádsága után *Báró Bánffy Dezső* világi elnök a gyűlést megnyitván, ideiglenes jegyzőül *Sass Béla* és *Molnár Béla* eddigi jegyzőket nevezte ki, illetve kérte fel. Aztán kegyeletteljes megemlékezés történt *Kovács Albertre*, s örömmel üdvözölte a konvent *Baksay Sándort*, a dunamelléki egyházkerület új püspökét. Csak ezek után következett a megalakulás.

Miután a megjelenteket számbavették, konventi egyházi jegyzőül megválasztották *Sass Bélát*, *Radácsi Györgyöt*. Világi jegyzőül dr. *Nagy Dezsőt*, *Molnár Bélát*.

Az egyesült államok református egyházával való állandó összeköttetés módozatai s az egyetemes presbyteri szövetségbe való belépés tárgyában bizottságot küld ki a konvent, melynek a konventi elnökség alatt tagjai lettek *Darányi Ignác*, gróf *Degenfeld*

József, *György Endre*, *Szilassy Aladár*, *Balogh Ferencz*.

A közjogi, közigazgatási, iskolaügyi, misszióügyi, tőkesegélyosztó szakbizottságok, valamint egyetemes tanügyi bizottság, a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben az ágost. hitv. egyház küldötteivel együttesen tanácskozó bizottság s a kongrua-bizottság megalakítása tárgyában intézkedik a konvent.

Addig, míg a tagok ajánlataikat megteszik, elnök a gyűlést tíz percre felfüggesztette.

Szünet után *Sass Béla* bejelenti, hogy az ajánlatok és jelentkezések szerint a következőképpen alakulnak meg a bizottságok:

A konventi rendes fegyelmi bíróság tagjai lettek: *Antal Gábor*, *Fejes István*, gróf *Degenfeld József*, *Mezey Albert*, dr. *Bartók György*, *Széll Kálmán*, *Darányi Ignác*, *Molnár Béla*, *Bernáth Elemér*, *Horthy István*, *Nagy Eezső*, *Szilády Aron*, A konventi rendkívüli bíróság tagjai lettek: *Szilády Aron*, dr. *Vécsey Tamás*, *Baksay Sándor*, *Antal Gábor*, *Molnár Béla*, dr. *Darányi Ignác*, dr. *Bartók György*, *Hegedűs Sándor*, *Sándor János*, *Simó Lajos*, *Mezey Albert*, *Fejes István*, báró *Vay Béla*, *Bernáth Elemér*, *Kiss Aron*, *Széll Kálmán*, *Sass Béla*, gróf *Degenfeld József*, *György Endre*, *Horthy István*, *Kenessey Béla*, dr. *Nagy Dezső*, *Zsigmond Sándor*, *Dézszy Gyula*.

A közigazgatási bizottság tagjai lettek: *Bernáth Elemér*, *Meczner Béla*, *Radácsi György*, *Mezey Albert*, *Czike Lajos*, dr. *Vécsey Tamás*, *Fejes István*, dr. *Bartók György*, *Veress Ede*, *Baksay Sándor*, *Dávidházy János*, *Mády Lajos*, *Eröss Lajos*, *Adám Kálmán*, *Lénárt József*, *Bodor János*

A közjogi bizottság tagjai lettek: dr. *Darányi Ignác*, *Molnár Béla*, gróf *Degenfeld József*, *Mezey Albert*, *Nagy Dezső dr.*, *Bernáth Elemér*, *Cike Lajos*, dr. *Vécsey Tamás*, dr. *Segesdy Ferencz*, *Zsigmond Sándor*, *György Endre*, *Hegedűs Sándor*.

Az iskolaügyi bizottság tagjai lettek: *Radácsi György*, *Fejes István*, *Dóczy Imre*, *Baksay Sándor*, *Zsigmond Sándor*, *Váro Ferencz*, *Czike Lajos*, *Antal Gábor*, dr. *Bartók György*, *Sass Béla*, *Bodor János*, *Adám Kálmán*, *Mády Lajos*, *Eröss Lajos*.

A misszióügyi bizottság tagjai lettek: gróf *Degenfeld József*, *Zsigmond Sándor*, *Széll Kálmán*, *Radácsi György*, dr. *Bartók György*, *Antal Gábor*, *Szilassy Aladár*, *Mády Lajos*, *Lenárd József*, *Czike Lajos*, *György Endre*.

A tőkesegélyosztó bizottság tagjai lettek: gróf *Degenfeld József*, *Antal Gábor*, *Zsigmond Sándor*, *Széll Kálmán*, gróf *Tisza István*, *Czike Lajos*, *György Endre*, *Fejes István*, dr. *Bartók György*, *Baksay Sándor*, *Lénárt József*, *Radácsi György*, *Meczner Béla*, *Sass Béla*.

Az egyetemes tanügyi bizottság tagjai lettek a dunamelléki egyházkerületből: *Baksay Sándor* konventi, *Szilády Aron*, *Molnár Sándor*, *Petri Elek* konventen kívüli tagok, *Adám Kálmán*, dr. *Vécsey Tamás* póttagok. A dunántúli egyházkerületből: *Czike Lajos*, *Antal Gábor* konventi, *Antal Géza*, *Vida Károly* konventen kívüli tagok, *Szekeres Mihály*, *Horthy József* póttagok. Az erdélyi egyházkerületből: *Váro Ferencz*, dr. *Bartók György*, *Kenessey Béla*, *Sárkány Lajos* konventi tagok, *Bodor János*, *Nagy Károly* póttagok. A tiszáninneni egyházkerületből: *Révész Kálmán*, *Radácsi György* konventi, dr. *Bal-*

lagi Géza, Buza János konventen kívüli tagok, Zsoldos Benő, dr. Kovács Gábor póttagok. A tiszántúli egyházkerületből: György Endre, Dóczy Imre, Sass Béla, Orosz István rendes és dr. Helle Károly, Borsos Benő póttagok.

A két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben az ág. hitv. egyház küldötteivel együttesen tanácskozó konventi biz. tagjai a konv. elnökség elnöklete alatt a következők lettek: A dunamelléki egyházkerületből: Baksay Sándor, dr. Darányi Ignác. A dunántúli egyházkerületből: Hegedűs Sándor, Antal Gábor, Molnár Béla. Az erdélyi egyházkerületből: báró Bánffy Dezső, Simó Lajos, Bartók György dr. A tiszáninneni egyházkerületből: Kun Bertalan, Bernáth Elemér. A tiszántúli egyházkerületből: gróf Dégenfeld József, Kiss Aron, gróf Tisza István, Széll Kálmán, Zsigmond Sándor.

Báró Bánffy Dezső előterjesztése után Hegedűs Sándor bejelenti, hogy a zsinat megtartására alkalmas helyiségül sikerült az ügyvédi kamara dísztermét megnyerni.

Petry Elek előterjesztette az országos ev. ref. lelkészi özvegy és árva gyámintézet számadásairól nagyfontosságú és részletes jelentését. Ez a jelentés most már megnyugtató, a mennyiben az intézetnek a múlt évben bevétele összesen 278,361 korona és 86 fillér volt s ezzel szemben a mérlegben a tőke-egyenleg mint maradvánnyal együtt a kiadás szintén 278,361 korona és 86 fillér. Természetesen a bevételben benne van az egyetemes konvent múlt évi jegyzőkönyve 10. sz. végzésének 9. pontja alatt a gyámintézet javára megszavazott 3-ik 200,000 koronának 1-ső részlete fejében 50,000 korona is.

Ezután az elnök jelentése következett az 1848. évi XX. törvényeikk végrehajtása érdekében az ág. hitv. ev. egyházzal közös ügyeket intéző bizottság lépéseiről. Báró Bánffy Dezső betérjeszti az ág. hitv. ev. egyházzal közös bizottság által közzétett „Vélemény“-t. Beszámol arról, hogy a közös bizottság annak idején eljárta a kormánynál az ügy érdekében. A kormány szívélyesen fogadta a bizottságot és keresni fogja azokat a módokat, amelyekkel a sérelmeket elsimíthatja. Beszámol továbbá báró Bánffy Dezső elnök arról, hogy a tegnapi nap folyamán tárgyalta gróf Tisza István miniszterelnökkel, aki a közös bizottságok „Vélemény“-e alapján már a közel jövőben tárgyalásokat fog kezdeni a konvent elnökségével és báró Prónay Dezsővel, mint az ág. hitv. ev. egyetemes egyház felügyelőjével és Baltik Frigyessele, mint az ág. hitv. egyház legidősebb püspökével. Ezek a tárgyalások fogják megállapítani, hogy mi a részletes teendő.

Elnök jelentést tett, hogy a „Britt és külföldi bibliatársaság“ száz éves alapja javára a magyar ev. ref. egyházban összesen 8615 korona és 25 fillér gyűlt be, beleszámítva ebbe amerikai magyar hitsorsosaink küldeményeit is.

Dókus Ernő a kongrua-bizottság nevében jelentett s jelentése tudomásul vétetvén, az első napi ülés véget ért Délután az egyes bizottságok alakultak meg s fogtak hozzá a munkához.

(Folyt. köv.)

Tavaszi egyházkerületi közgyűlésünk.

(Folytatás.)

Megerősítette az egyh. ker. közgyűlés a koll. gazdasági tanács amaz intézkedését, melynélfogva az egyházkerületi elnökséggel egyetértőleg a böl-

csészeti fakultás alapja részére megvásárolta az egyetemi célokra szolgáló s a koll. tulajdonát képező mintegy 600 öles házastelek szomszédságában levő Dobray-féle tágas házas telket 38 ezer koronáért.

Tudomásul vétetett, hogy a debreceni egyház-község presbyteriuma a kollégiumi gazdasági tanácsba Kiss Albert és Dicsőfi József lelkészeket, továbbá dr. Szikszay Szabó József és Márton Imre presbytereket küldte ki.

A Soós Lajos koll. háznagy és Agárdi Lajos koll. pénztári tiszt lakbére 600 koronára emeltetvén a koll. gazdasági tanács által, az intézkedést az egyházkerület a kollégiumi gazda részére statuált évi 300 k. lakbérre vonatkozó határozattal együtt jóvá hagyta.

A főiskolai természetben való lakások megváltására vonatkozó egyezség első pontja a következő módosítás mellett fogadtatott el: „Az egyezség tárgya. Miután a debreceni ev. ref. egyház-község telekkönyvi tulajdonában levő, de a történelmi fejlődés alapján a debreceni ev. ref. főiskola akad. tanárainak állandó természetben javadalmazásához tartozó négy tanári lakás és velök járó négy drb. ondódi föld használati jogának, illetőleg lakási szolgálmi jogának a debreceni ref. egyház által pénzértékben történendő megváltása a viszonyok alakulása folytán fölszínre került és e megváltás feltételeire nézve a kétfél közötti akarategység az 1903. évi 53-ik egyh.-ker. végzésben megjelölt alapon létrejött: ez az okirat a megváltást szabályozó feltételeket foglalja magában.“ Egyebekben az egyezség jóváhagyást nyert, a további teendővel a koll. gazdasági tanács megbízott, jelentése az őszi közgyűlésre beavatván.

A főiskolai pénztár költségvetési javaslata néhány kisebb jelentőségű módosítás mellett megerősítést nyert.

György Endre egyházmegyei gondnok a főiskolai pénztárnál időnként elhelyezett s ma már 4256 k. 69 f.-re szaporodott alapítványának megosztása iránt kifejezett óhajlásának az egyházkerületi közgyűlés nem tehetett eleget.

Körütekintő módosítástétel mellett jóváhagyásban részesült a tápintézeti új rendtartás, melynek leglényegesebb pontját a tápintézeti díjak mérsékelte s a felette magas piaci árak által indokolt, sőt követelt emelkedése képezi.

A gazdasági ügyek előterjesztésének végeztével a főiskolai igazgatótanács a főiskolai gazdasági tanács részére buzgó és lelkiismeretes működéséért jegyzőkönyvi köszönetnyilvánítást hoz javaslatba; ezt a javaslatot a közgyűlés készséggel emelte határozati erőre.

Helybenhagyást nyert az Andaházi Szilágyi-nevelőintézet 1903. évről fölterjesztett számadása; a kezelő pénztári hivatal a számadás terhe alól felmentetett. Jóváhagyatott az intézeti épület s egy jó vizü kut újabb furására vonatkozó felügyelőbizottsági intézkedés; a behajthatatlan követelés törlése elrendeltetett, engedélyeztetett a házépítési alapgyűjtése, tudomásul vétetett az építetű bizottság alakítása.

Az akadémiai igazgatónak az akadémiai tanzakok beléletéről, a segítő egyesületekről, az iskolai törvények revisiójáról, dr. Kérészy Zoltán három heti szabadságáról, a Csiky Lajos által május hó-

ban felvehető kollokviumokról szóló jelentéseit tudomásul vette az egyh.-ker. közgyűlés, s elfogadta azt a tanárkari javaslatot, hogy a tanárkar a főiskolai köztanítói intézmény megszüntével az 1904. évi július hó 1-től kezdve főisk. széniorul a theologiai szakpályát a közvetlen megelőző tanévben bevégzett hittanhallgatók közül alkalmazzon, ki egyfelől jogosítva lesz a leikészképességi vizsgák letételére is, de egyúttal kötelezve lesz a főiskolai imateremben éventént legalább kétszer predikálni.

Bejelentetett szab. kir. Debrecen város törvényhatósági bizottságának ama szép határozata, hogy az 1905. éven kezdve a főiskolával kapcsolatban létesítendő bölcsészeti fakultás két új tanszékének céljaira évi 10,000 koronás összeget vesz fel költségvetésébe s annak foganatosításával a tanácsot megbizza. Az egyházkerületi közgyűlés Debrecen sz. kir. város törvényhatóságának főiskolánk fejlesztése érdekében tanúsított nemes áldozatkészségét és példátlan pártfogását hálás köszönettel fogadta s felhívta az egyetemi központi bizottságot, hogy az összeg felhasználása iránt terjesszen javaslatot az őszi közgyűlés elé. A főiskolai tantermeknek a különböző főiskolai tanszokok érdekeinek szemelött tartásával leendő rendezése céljából Széll Kálmán esperes elnökle alatt 6 tagu ad hoc bizottság küldetett ki, melynek jelentése a július hó elején tartandó igazgatótanács ülésre beváratik.

Jelentést tett a főiskolai igazgatótanács a jogakadémián megürrült magánjogi tanszék betöltésére hirdetett pályázat eredményéről, melyhez képest a tanárkar javaslatának méltatása mellett megválasztásra jelöli a közgyűlés első helyen dr. Tóth Lajos budapesti ügyvédjelöltet, 2-ik helyen dr. Forgon Lajos pécsi távirtdai segédtitkárt, harmadik helyen dr. Baesó Péter debreceni ügyvédjelöltet, negyedik helyen dr. Varga Imre debreceni ügyvédet, ötödik helyen dr. Nagy István turkevei ügyvédet, s felhívja a megválasztott tanárválasztó küldöttséget a szavazat beadására. Ezzel kapcsolatban dr. Karsa István most már nyugalomba vonuló jogakadémiai tanárnak a joghallgató ifjuság eredménydus oktatása körül kifejtett kiváló érdemeiért, önzetlen, hazafias munkálkodásáért legteljesebb elismerését fejezi ki. A jelöltek közül csaknem egyhangulag dr. Tóth Lajos budapesti ügyvédjelölt lett tanáru megválasztva.

Sinka Sándor főgymnasiumi igazgató jelentése alapján az igazgatótanács javaslatára a főgymnasiumi iskolai élet folyásáról szóló jelentések tudomásul vétettek, Kazinczy Gábor kir. táblai bíró és nejének, valamint Márk Endre koll. ügyésznek azon áldozatkészségéért, hogy egy-egy gymnasiumi tanulónak a tápintézetben való ellátási díját fedezték, jegyzőkönyvi köszönetet szavazott a közgyűlés.

Tekintettel ama fenyegető helyzetre, melynélfogva az 1904/5. tanévre még abban az esetben is tulzsufoltnak ígérkezik a gymn. 5-ik osztály, ha a mostani 4. a) és b) osztály növendékeinek egy harmada eltávozik is, holott az eddig itt tanultakat iskolánk 5-ik osztályából elutasítani nem lehet, az ujonnan jövők pedig egyáltalában be nem jutnak, az egyh.-ker. közgyűlés felhatalmazza az elnökséget, hogy a jövő iskolai év elején a beírások alkalmával szerzendő tapasztalatokhoz képest a tanári kar jelentése alapján egy helyettes tanár beállításával az 5-ik osztály mellé párhuzamos szakaszt rendezzen

be, s utasítja a koll. gazdasági tanácsot, hogy a felmerülő költségek fedezéséről gondoskodjék. Amaz igazgatótanács javaslat azonban, mely a Széll Kálmán esperes s igazgatótanácsos indítványára azt ajánlja az egyházkerületnek, hogy tekintve debreceni főgymnasiumunk örvendetes látogatottságát, melynek erőszakos korlátozására a reformált társadalom iránt való köteles figyelemből gondolni sem lehet, tekintve a nagy hivatást, melynek hathatós munkálása elől magasabb egyházi és nemzeti érdekek sérelme nélkül el nem zárkozhatunk, tekintve mindezekből folyólag főgymnasiumunk fejlesztésének feltétlen szükségességét, melynek fedezéséről azonban költségvetésünk egyensúlyának megzavarása nélkül a magunk erején nem gondoskodhatunk: főiskolánk gymnasiuma számára az államsegélyt minden lehető alakjában s a legteljesebb mérvben vegye igénybe egyházkerületünk, s hogy ezekhez képpes az igazgatótanács a tanárkarok meghallgatásával a módoszatok felől az őszi közgyűlésre tüzetes javaslatot mutasson: az egyházkerületi közgyűlés részéről beható vita és tanácskozás után nem találkozott elfogadással.

Bemutattván a debreceni főgymnasiumi 1904/5. évi tanterv, azt a közgyűlés azzal a megjegyzéssel hagyja jóvá, hogy a tanári kar akként igyekezzék beosztani az osztályfőnökséget, hogy az minél gyakrabban érintkezzen osztályával s minél több ideje és alkalmat legyen a maga osztályával való foglalkozásra.

A tankönyv változtatásokra vonatkozó intézkedés megerősített.

(Folyt. köv.)

Debreceni egyházmegyei lelkészi közértekezlet.

A debreceni egyházmegye lelkészi kara 1904. máj. 31-én tartotta meg szokásos évi értekezletét Derecskén, Dávidházy János esperes elnökle alatt. Az értekezleten megjelent Debrecenből négy, a többi egyházközségből 14 lelkész. Elnök a jelenlevőket, azok között a mi személyünk, általában pedig egyházi ügyeink iránt buzgósággal, szeretettel érdeklődő Fráter Barnabás egyházmegyei világi tanácsbíró, szívesen üdvözli. Azután a minket lelke szerint szeretett, általunk is őszintén tisztelt és szeretett néh. gondnokunknak Nadányi Miklósnak és a h.-bagosi egyház 50 éven túl hű lelképásztórának, a klasszikus képzettségű Basa Bálintnak s áldott, szelid lelkű feleségének: Győry Krisztina asszonynak, a lelkésznek mintaképének haláláról az őszinte részvét, illetőleg hála érzelmeivel emlékezik meg. A Basa-házaspárnak, a kik egymást egy hét múltán követték a halálba, — nem maradt árvájok, egyenes örökösük; egyik örökösükké a debreceni egyházmegyei lelkész özvegy- és árvagyámintézetet tették, rendelve ezen intézet javára még életökben 25,000 koronás alapítványt „Basa-Győry“ címen. Az elköltözötteknek szendergő poraik nyugodjanak esendesen a feltámadásig; mely bizonyára meglészen, áldott emlékezeteket pedig jegyzőkönyvünk lapjain megörökítjük. Nagy Lajos konyári, Szabó József bárándi lelkész levélben bejelentett elmaradását sajnálattal vettük tudomásul. Ezután került a sor a széles hullámokat vert felső-borsói lelkészi közértekezlet kiáltványára, melyet a belső-somogyi Szigetvár-vidéki lelkészi kör által kiadott értekezésben foglalt elvekkal, eszmékkal kapcsolatosan, a Nagy Lajos konyári lelkész által be-

küldött, az egyházi élet minden mozzanatát szorgos figyelemmel kísérésre valló indokolással ellátott indítvány alapján igen élénken, mélyrehatóan tárgyalt értekezésünk és arra vonatkozólag a következőkben állapodott meg: a jelzett ev. ref. lelkészi értekezletek által elfogadott és pártolás végett országosan közölt elveket és megállapodásokat helyesli, elfogadja és azokkal kapcsolatban igényli az 1848. XX. t.-c. 2. és 3. §-ainak legalább oly mérvben és mielőbb leendő végrehajtását, hogy egyházaink és iskoláink fenntartására és fejlesztésére megkívántató összes szükségünknek azon részei, melyek a legmagyarabb egyházat fenntartó hiveinkre, a vallásfelekezetre nézve megállapított „egyenlőség és viszonyosság” elvével ellentétben még mindig és elviselhetetlen teherként nehezülnek: önkormányzati jogaink sérelme nélkül „közálladalmi költségek által fedeztessenek.”

E nagy cél elérésének előkészítése végett a Budapesten tartandó országos protestáns egyházi értekezletnek mielőbb leendő összehívását és megtartását szükségesnek tartja; azon értekezletben való részvételre egyházi és világi kiküldötteit felkéri s óhajtja, hogy a fentebb jelzett elvek és megállapodások alapján az értekezlet által készítendő program és ezen programot ösmertető és annak elfogadására és megvalósítására felhívó szózat magyarhoni ev. ref. egyetemes egyházunk presbyteriumainak és gyülekezeteinek kellő időben megküldessenek és a konvent útján a zsinathoz felterjesztessenek.

Az országos értekezletben leendő részvételre Dávidházy János, Kiss Albert egyházi, Fráter Barnabás, Szunyogh Szabolcs világi kiküldöttek s mint póttagok F. Varga Lajos és Sinka Sándor felkértek. Elnököt pedig közértekezletünk meghatalmazza, hogy úgy a lelkészek, mint a világiak közül az értekezleten megjelenni akarók s ily célból jelentkezők részére megbízó levelet adjon, hogy azok is az értekezletnek teljes joggal bíró tagjai lehessenek. A kiküldötteknek, költségeik fedezésére, tiszteletdíjúl a lelkészi olvasó-társulat pénztárából 50—50, együtt 200 korona szavaztatott meg. Majd indítványoztatott, hogy az országos értekezlet tanácskozásainak megkönnyítése és küldötteink által leendő felhasználás végett, készíttessék egy program, melyben egyházi és iskolai szükségleteink, minden kívánalmaink, egyházmegyénk által idevonatkozólag már hozott határozatok figyelembe vételével, indokoltan fölsorolva legyenek. Ilyenek: a lelkészválasztás, lelkészi nyugdíjintézet szervezése, az egyházi adózás nagy kérdése, lelkészi fizetések, zsinat-presbyteri rendszer érvényesítése, újabban az értekezleti tárgyalás alatt levő népiskolai törvényjavaslatnak egyházi önkormányzatunkat is érintő törekvése és ama szándéka, hogy tanítóink fizetése, az állami tanítók fizetésénél alacsonyabb összegben állapíttassék meg. Ezen program elkészítésére a következők küldettek ki: Dávidházy János elnöke alatt: Kiss Albert, Nagy Lajos, Dicsőfi József, Jánossy Zoltán, Varga Lajos, Nagy Ferencz, Fráter Barnabás, Sinka Sándor, Veress Bálint. A küldöttségi gyűlés idejét elnök tudatja az egyházmegyei lelkészekkel is. Fölolvastatott a május hó 5-én Bárádon tartott egyházmegyei egyházi értekezlet jegyzőkönyve s öröndetes tudomásul vétetvén, kimondatott, hogy a jövő évben is tartunk ilyen értekezletet és pedig Konyáron. A lelkészi szolgálat teljesítésére, illetőleg az istenitisztelet végzésére F. Varga Lajos nagyrábéi lelkész, fölolvadás tartására

Kőrössy Kálmán egyházmegyei világi jegyző és Ritoókh István egyházmegyei tanítótestületi elnök kéretnek fel. Majd a társegyházmegyék közgyűléseinek jegyzőkönyveiből, egyházmegyei jegyző által, a közérdekűbb tárgyokról összeállított jelentése és a vértési lelkészi kör jegyzőkönyve alapján tanácskoztunk. Így a többek között azt, hogy az anyakönyvi ivenk kivonatok ne csak a kerületi főbizományosnál legyenek beszerezhetők, nem pártolhatjuk, mivel azoknak ára jórészben a kerület szükségseinek fedezésére fordítatik; de már amaz indítványhoz, hogy a díjlevelek jegyzőkönyvi kivonat alakjában állítsanak ki, hozzájárulunk s annak életbeléptetését az egész kerületre óhajtjuk. István király napját hiveinkkel erőszakkal is ünnepeltetni akaró közigazgatási hatóságokkal szemben való eljárásra kellő irányt mutat a kerület 1903. évi 97-ik számú határozata. Egyházmegyénkben egyáltalán nincs arra szükség, hogy tanítóinkat a kath. szentek, magas állású kath. férfiak képeivel és történeteivel ellátott irkák használatától még büntetés terhe alatt tiltsuk el; mert mi még csak fel sem tehetjük, hogy tanítóink ilyen tévedésbe esnének, egyházuk, vallásuk érdekei, iskoláik szelleme iránt tartozó köteleességeikről így megfedelkezzenek. Ezzel kapcsolatosan a magyar prot. történelmi irkák használatát tanítóink figyelmébe ajánlani helyénvalónak látjuk. Ha talán, a mint hangzik, a papirosa nem volna eléggé megfelelő, annak javításától, úgyhiszem, nem zárkoznak el az érdekeltek. Pártoljuk az érmelléki egyházmegye azon határozatát, mely szerint a kerület a konvent útján eszközöljön ki olyan miniszteri határozatot, hogy a vásártartó helyeken az ottani többségben levő felekezeti ünnepein a helybeli lelkészek, községnek, birtokosságnak vagy vásárvámbérlőnek az illetékes főszolgabíróhoz intézett egyszerű kérelmére vásár ne tartassék, sőt tovább mentünk, a menyiben az egyházmegye útján kérjük a kerületet, hogy tegyen lépéseket arra nézve, hogy ünnepen vásár egyáltalában ne tartassék. Azt jóleső tudomásul vesszük, hogy a felemelt államsegélyből ezidőszerint a zsinat költségei fedeztetnek, azonban a jövőre nézve már most kifejezzük azon óhajtásunkat, hogy ha a zsinat múltával a felemelt államsegély ezen teher alul felszabadul, az egyházmegyéink közigazgatási költségeinek fedezésére is fordíttassék. A nagybányai egyházmegyének ama határozatára vonatkozólag, mely szerint a házasságkötésről szóló tanusítványban a felek születési éve, helye, a gyermekek vallásáról tett esetleges intézkedés is jegyeztessék fel, értekezletünk azt látná jónak, hogy a kihirdetés céljára szolgáló tanusítvány, mint az több helyen most is megvan, minden illetékes lelkészi hivatal részére kiállíttatnék, akkor aztán a házasságkötésről szóló tanusítványba csak azt kellene a neveken kívül beírni, hogy vajjon a születendő gyermekek vallására nézve történt-e különösebb megegyezés. F. Varga Lajos lelkésztársunknak amaz indítványára, mely szerint az egyházmegyei könyvtár osztassék fel a parochialis könyvtárak között, azt mondta ki közértekezletünk, hogy a fölosztás kérdésének megoldását a parochialis könyvtárak létesítéséig elhalasztja. A vértési lelkészi körnek amaz indítványa, hogy az egyházmegyei gyűlések énekléssel kezdődjenek és végződjenek, nem talált pártolásra. (?) Ugyancsak ezen lelkészi kör indítványa alapján az egyházmegye egyházainak új lelkészi körökbe való osztására egy bizottságot küld

ki közértekezletünk, melynek tagjai: Szele György, Nagy Lajos, Biró Antal, Fodor Sándor, Veress Bálint.

^{1/2}2 óra után az értekezlet tagjai a „Szarka“ vendéglőbe vonultak közébre. Jól esett látnunk s szinte fölemelően hatott reánk a megnyilatkozó szép egyetértés s az elhangzott beszédekből meríthetett az az édes reménység, hogy immár az egyenetlenség áldatlan szellemét közülünk elűztük.* Valósággal megeredt a pohárköszöntők árja s magával sodorta Dicsőfi Józsefet, a zsilipet ő nyitotta föl, aztán Kozma Zsigmondot, F. Varga Lajost, Jánossy Zoltánt, Fráter Barnabást, Fodor Sándort, Veress Bálintot. Az árból fölhangzott a neve, vagyis hát koccintottunk egészségére: Biró Antalnak, Dávidházy Jánosnak, Kiss Albertnek, a ki a minapában érte meg lelkész-kedésének 40-ik évfordulóját és hogy még sokat munkabíró egészségben, erőben érjen meg, itt is kívánjuk, Szele Györgynek, Gróf Degenfeld Józsefnek, Fráter Barnabásnak, Dicsőfi Józsefnek, Elek István-nak, Miskoleczy Lászlónak, Veress Bálintnak. A többek között érdeklél hallgattuk, mikor F. Varga Lajos Fráter Barnabást éltető tartalmas, szellemes felköszöntője után Dicsőfi József a Fráter keresztnevéből kihozta azt, hogy ő méltó fia az apjának és hogy a vezeték neve meg azt jelenti: testvér. Valóban testvérünk is ő nekünk szóval, cselekedettel, szíve, lelke szerint. Bizonyára testvérünk marad, ha feljebb lép is a ranglétrán. Segítse meg az Isten. Neki öröm, nekünk nyereség!

Mindnyájunknak pedig öröme és nyeresége a szép egyetértés, a jó békesség, mely ne legyen trespedés, de mindent összeromboló orkán sem!

Veress Bálint
közértekezleti jegyző.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A debreceni egyháztanács és a debreceni bölcsészeti fakultás.** Az a szerencsénk, hogy a mikor e sorokat írjuk, körülöttünk senki sincs. Legalább senki sem látja azt a szégyenpirt, mely arcunkat a történetekre gondolva, még ma is lángba borítja! Szomorú krónikát írunk s kedvünk volna a tollat földhöz vágni, jegyzőkönyveket széttépni, hogy nyelje el a feledés sötét torka, a mi megtörtént s a késő jövő ne tudjon meg soha semmit azokból, a miket elmondani akarunk! De a mi megtörtént, az immár nem titok; tárgyalják itt is, ott is, országszerte mindenütt s bármennyire resteljük is magunkat, meg kell írunk a valót, mert Isten s a jövő ítélete előtt állunk s a felelőség tekintetéből elhallgatni bármit is gyáva bűnnek tartanánk. Az 1892-ik esztendőben vettett felujabban a rég tervezett debreceni protestáns egyetem eszméje s akkor az egyházkerület a többek között felszólította a híres és gazdag debreceni ev. ref. egyház presbyteriumát is, hogy alapítson egy egyetemi tanszéket illetve

* Csak aztán drágább ne legyen a paktum, mint a harc! Szerk.

tegyen e nagy célra egy 50,000 forintos alapítványt. A felszólításra aztán az akkori egyháztanács fenkölt gondolkozással kimondta, hogy igenis megteszi az 50,000 forintos alapítványt s vagy eddig megtakarított tőkepénzből, vagy valami más uton (az is megvolt engedve, hogy p. o. az egyháztanács maga összerakja, vagy egybegyűjtse) hozzájárul a nagy cél megvalósításához. De az egyháztanács ezzel a határozattal beérte s mint ilyen, a gyűjtéshez hozzá sem fogott soha. Az idő pedig telt, haladt s később, nevezetesen az egyháztanács fent említett végzésének meghozása után egy teljes esztendővel, tehát 1893-ban a legjobbak vezérlete alatt, az egyetem érdekében, újból egy nagyszerű mozgalom indul meg, a mely **társadalmi** uton szervezkedik s felekezeti s vallás-különbség nélkül bevon a maga körébe mindenkit, a ki a nagy eszme előmozdításához bármily parányi részben alkalmasnak látszik. Kimondják a városházán, hogy Debrecenben házanként fognak gyűjteni; egyben megalakítják azonnal és szervezik is utcák szerint a gyűjtő bizottságokat. Ezek a bizottságok vegyesek voltak bizonyására annak, hogy ez az aktio már nem az ev. ref. presbyterium aktiója volt, hanem olyan társadalmi mozgalom, mely vallás-különbség nélkül minden házhoz bekopogtatott, a hol csak az igaz magyar kultúra és Debrecen iránt fogékony szívet sejtett. Jellemző az is, hogy abban a felhívó szózatban, melyet ez alkalommal kibocsátottak, nem késlekednek rámutatni arra, hogy Debrecen városa már 200,000 forintot, a *debreceni ev. ref. egyháztanács* meg 50,000 forintot szavazott meg erre a nagy célra! Az eredmény az lett, hogy ezuton körülbelül 80,000 forint gyűlt össze, melyet az illetők nem az egyháztanácsnak számoltak el, — a melytől megbízatást sem nyertek, — hanem igenis bevitték egyenesen a kollegium pénztárába s e pénzek azóta állandóan ott kamatoznak. És most mi történt? Ez: az egyházkerületi közgyűlés figyelemmel kísérvén a 3-ik egyetem újra felszínre vetődött kérdését, hogy Debrecen érdekeit lehetőleg biztosítsa, múlt évi novemberi közgyűlése jegyzőkönyvének 282. sz. alatt többnemű s a létesítendő bölcsészeti fakultásra vonatkozó intézkedései között kimondta, hogy „*Debrecen városa és a debreceni egyház megkerestetik, hogy az egyetem céljára általok már korábban bejelentett alapítványi összegeket biztosítani szíveskedjenek*“ illetőleg azokat folyósítsák. A város előzékeny készséggel eleget is tett ennek a felhívásnak: **de az egyháztanács junius 1. napján Kiss Albert és Simonffy Imre urak elnökléte alatt tartott ülésében 2 szótöbbséggel kimondta, hogy 1. az egyház 50,000 forintja**

a begyűlt 80,000 forinttal már fedezve van; azonban 2. ennek ellenére is hajlandó az egyhástanács azt újból folyósítani majd akkor, ha az egyetem megless és 3. ha a bölcsészeti fakultás a diploma-osztogatás jogával felruházatik! Ime ez az a szomorú esemény, mely országszerte oly visszatetszést és megütközést keltett! Kassa, Pozsony egymással vetekedve száz ezreket ígérnek. Minden valamire való ember s a legszegényebb egyházközségek nállunk is rég meghozták már e nagy célra, tehetségök szertartáldozataikat, csak a debreceni nagy, gazdag és fényes multu egyház nem adott semmit. Mert az világos, hogy a mit a társadalom adott, azt nem az egyház adta. Ezen felfogás elferdítése ellen magok az adományozók tiltakoznak legerélyesebben. Sőt a debreceni egyház adni a jövőben sem akar, mert az ő fent közölt feltételei áthághatatlan akadályokba ütköznek. Annyi az, mintha kerekén kimondotta volna, hogy: sohasem adunk! Megjegyezzük még azt is, hogy a 2. szavazattöbbség úgy keletkezett, *hogy aselnökség is lessavasott, még pedig legelőször!* Természetesen a presbyterium végzése meg fog felebbeszélni. Mint fentebb említettük, mi hallgatni szerettünk volna az egész dologról, mert resteljük azt ma is; de a sajtó világgá röpítette; napok óta telve vannak a helyi lapok a határozat tárgyalásával; sőt kivitték az ügyet immár a fővárosi lapokba is s a konventen meg másutt mindenütt kivétel nélkül mindenki elítéli a presbyterium határozatát. Azért nincs tovább miért hallgatni. A debreceni egyház presbyteriumának ismert határozata annál különösebb bírálat alá esik, mert noha az egyháztanács az ő alapítványáról szóló jegyzőkönyvi kivonatot az egyházkerülethez, ennek többrendbeli felszólítására sem terjesztette fel soha: mégis mikor 1895. őszén a *Kiss Albert* ur elnökléte alatt kiküldött bizottság az egyetemi alapokat számon vette és sortírozta, éppen *Kiss Albert* ur volt az, a ki a debreceni egyház 50,000 forintos alapítványát bevételle és a többtől elkülönítve jelezte, hogy az a debreceni egyház kezelése alatt áll. És ezt akkor a többek között maga *Kiss Albert* ur is aláírta. Mi bővebb kommentárt ehez az üggyhöz nem fűzünk; de annyi az elmondottakból is világos, hogy az egyetem nagy kérdése a debreceni egyház jóakarására ez idő szerént nem sokat építhet s most már egygyel több okunk van felvetni, hogy vajjon nem érkezett-e még el az ideje annak, hogy a kollegium kormányzásában a jogok a viselt terhek arányában osztassanak meg? Tudva van, hogy az 1822-ik évi konvent a debreceni egyháznak a kollegiummal szemben emi-

nens jogokat biztosított és ezeknek a jogoknak a debreceni egyház ma is birtokában van, noha a dolog ma már úgy áll, hogy p. o. az 1904. 5. évi kollégiumi költségvetés szerént a közszükségleti és tanszéki évi szükséglet végösszege a kollegiumnál 257,148 k. és 63 fillér s ebből a debreceni egyház csak 7781 korona terhet visel, tehát a szükségletnek alig 2-1%-át! Főleg a történetek után helyes-é, igazságos-é az idestova 100 év óta fentálló jogmegosztás!?

— **A debreceni ev. ref. főiskola** 1904. junius hó 13. napján, reggeli 9 órakor a nagytemplomban tanévzáró *hálaadó istentiszteletet* tart, mely alkalomból imádkozik S. Szabo József. Ezt követőleg délelőtt tíz órakor a főiskolai diszteremben *Jókai emlékünnepe* lesz, melynek sorrendje a következő: 1. Hymnus, éneklí a főiskolai kántus. 2. Emlébeszéd, tartja Kulesár Endre. 3. Szavalat, előadja Jakab Lajos hittanhallgató. 4. Szózat, éneklí a főiskolai kántus. Debrecen, 1904. junius hó 1. *Az igazgatóság.*

— **Lelkészválasztás.** A mint bennünket értesítene, a tiszaroffi egyház az elmúlt vasárnapon *Juhász Sándor* szentleányfalvi lelkészt 216 szótöbbséggel lelkészévé választotta. Gratulálunk!

— **A debreceni klerikálisok** nagy mulatságot rendeztek a nagyerdőn junius 4-én, Szent Erzsébet képével ellátott veresbetűkkel ékített meghívót bocsátottak szét. Rendezte a debreceni Szent Erzsébet egyesület a szegények javára, t. i. a róm. kath. nőegylet javára, mely újabban alakult s a már rég létező felekezeti nőegylet ellenére szervezkedett, magáévá tevén ennek felekezet korlátai közé nem szorított célját, de mégis r. kath. maradván. Igen sokan megbotránkoztak városunkban, hogy a táncrendező bizottság ifjainak több mint fele a reformatus ifjak közül vétetett fel, jobbára ezek megkérdezése nélkül; oly ügyesen volt intézve minden, hogy a tiltakozó nyilatkozatnak el kellett maradni. Ha már a szentek tiszteletét majális cég alatt is terjesztő klerikalizmus csakugyan megindítá működését, tette volna azt a maga körében; nem illett szenteket nem tisztelő kollegiumi ifjakat, tudtok nélkül, befogni cultusok terjesztésére. Ah! de a cél szentesít mindent, még a táncot is. Az a szerencsétlen szent Erzsébet a vakrajongás áldozata volt, elég jelezni, hogy a legkegyetlenebb hitnyomozót (inquisitort) választá gyóntatójául, Marburgi Konrádot, ki őt bűnbánat jelül megszokta korbácsolni. A félelmes korbácsoló barátot a józan német nép rémtettei miatt legyilkoltatta, az egyház e szerencsétlen vakrajongót a szentek közé sorozta, s most Debrecenben, 600 év múlva hozták be tiszteletét. Kérésünk az, hogy legalább a reformátusokat ne fogdosák, társadalmi etikett örve alatt, a szentek kultusára. Csinálja a maga hivei közt, mig majd üt a felvilágosodás órája. Sajnos, hogy a tiszta

keresztvényt veszélyezteti a sötét babona; mikor a zord idők hatására Isten és Krisztus tiszteletét is nehéz fentartani, védeni a rohamok ellen: akkor a mesés eredetű és kétes szentek 30 ezer seregével ne homályosítsák meg az evangéliomot. Nagyon következetlen is a római egyház, mikor saját egyik nagy szentjének, Augustinusnak nem hisz, aki a meghalt szentekről kérdező: „Mimódon vegyülhetnének a holtak az élők ügyei és tettei tudásukba és segítség nyújtásba?” A felelet a józan ész előtt világos. Claudius turini püspök is kimondá (824-ben), hogy a szentek nem esedezhetnek másért. Hát-rább van mesterkelt sötétség gyártásban a 20-ik századi romanizmus az 5-ik és 9-ik századi felvilágosultabb tanítóinál. (Silői.)

— **Az álhittérítő.** A konvent éppen a héten foglalkozott a segélygyűjtések kérdésével. Hogy mennyire szükséges ezt a kérdést rendezni, annak tanulságos bizonyosága ez az itt közlendő história, melyet a „Szamos” című lapból veszünk át: Érdekes csalási ügyvel foglalkozik jelenleg a nagykárolyi kir. járásbíró. F. hó 25-én feltűnést keltett Nagykároly utcáin az a jelenet, hogy két csendőr kísért két urias kinézésű férfit. A csendőrök Nagymajtényban akadtak a jómadarakra, a hol feltűnt nekik a két egyén veszekedése egy magánháznál, s minthogy a heves vitából olyasmit vettek ki, hogy a két ismeretlen egyént valami közös bűn kapcsolja egymáshoz, igazolásra szólították fel őket. Majd le-tartóztatták és bekísérték a helybeli kir. járásbíró-sághoz. Itt a vizsgáló bíró előtt az egyik Molnár Béla ev. ref. misszionáriusnak, a másik Papp László tanítónak adta ki magát. Azonban Jancsó Gyula vizsgálóbíró erélyes keresztkérdéseire a hittérítő ki-vallotta azt, hogy ő tulajdonképpen Krug István pozsonymegyei származású szabósegéd és társa Papp László nagymajtényi illetőségű asztalos-legény, akik mint pap és tanító országszerte a misszió cél-jaira, de tulajdonképpen a saját zsebük javára összekoldulgattak körülbelül 9–10 ezer koronát. Érdekes az, hogy a Krugnál levő bizonyítványok mind eredetiek. Ugyanis Krug István 1903. november 5-én Nagyváradon Csák Mátétól kapott egy bizonyítványt, a melylyel a lelkész őt, mint Molnár Béla misszionáriust, aki 8 évet töltött Amerikában és most indiai útiköltségeire akar gyűjteni, hitsorsosainak jóindulatába ajánlja. Ennek alapján kezdték meg a szédelgők országszerte a gyűjtést a misszió céljaira és a szélrózsa minden irányában összesen még 10 ev. ref. esperes és paptól kaptak bizonyítványt és ajánló levelet, a melyekben az illetők melegen ajánlják a hittestvérek jóindulatába a hittérítőt, mint hitbuzgó papot. A legutóbbi ajánló levél 1904. apr. végén kelt. Az álhittérítőnél egy könyvradomány gyűjtéséről szóló könyvet is találtak, a melyet az oesegei esperes (Tolna megye) állított ki 1904. évi március 17-én. E könyv szerint a jelzett idő óta 4250 koronát gyűjtöttek a misszió céljaira, a melyet nyomban elittak, ettek és mulattak. Ezen időt megelőzőleg könyv nélkül egy év alatt a szélhámos, saját beismerése szerint ugyanennyit gyűjtött s így összesen körülbelül 8500 koronát harácsolt össze. A vizsgálat során, minthogy a bizonyítványok nem

voltak hamisítva, a vizsgálóbíró azon körülmény kiderítésére törekedett, hogy minek alapján esalta ki a nagyváradai paptól Krug az első bizonyítványt. Erre nézve a csaló a következő felvilágosítást adta: A múlt év elején Pozsonyból Budapestre egy Molnár Béla nevű ev. ref. misszionáriussal utazott, a ki elbeszélte neki, hogy most Indiába megy hittérítőnek. Innét vette az eszmét a szélhámosra. Elment a nagyváradai lelkészhez s ott magát Molnár Béla misszionáriusnak adta ki, a lelkész csakhamar kiadta neki jóhiszeműleg az első ajánló levelet, a melynek felmutatása mellett a többi pap is készséggel adott neki igazolványt. De az áltiszteletes ur társa, az áltanító, Papp László másként adta elő az első igazolvány keletkezését. Ugyanis előtte Krug többször azt említette, hogy a Molnár Béla névre szóló bizonyítványt lelte Valószínű és a későbbi vizsgálatnak lesz feladata azt is kideríteni hogy a Molnár Béla névre szóló bizonyítványt nem lelte, hanem ahhoz bűnös uton juthatott. Midőn a vizsgálóbíró azt kérdezte az álpaptól, hogy nem tűnt-e fel a protestáns papoknak az, hogy nem jól beszél a magyar nyelvet, a felelet az volt, hogy többeknek feltűnt az ő hibás beszéde, de ő ezt pozsonyi származásával, a jénai egyetemi éveivel és Amerikában való huzamosabb tartózkodásával indokolta. A csalókat Papp László szüleinek a házánál fogták el Nagymajtényban, a hol Papp László vallomása szerint azért veszték össze, mert ő kijelentette társa előtt, hogy ő ezt a csaló életet nem akarja folytatni s ekkor lépett közbe a csendőrség. Elfogatásuk alkalmával csak 30 korona 25 fillér készpénzt találtak náluk. De a vizsgálóbíró által ügyesen vezetett vizsgálat a csaláson kívül a jómadarak más bűnét is kiderítette. Nevezetesen azt, hogy az álpapot és áltanítót a szélhámoson kívül a természetellenes fajtalanúság bűne is egymáshoz kapcsolta.

Dr. HAJNAL ISTVÁN.

Lesújtó hírt vettünk a békésbányai egyházmegyéből: *Dr. Hajnal István*, egyházmegyei gondnok junius 4-én, 67 éves korában elhunyt. A májusi igazgatótanácsi gyűlésen még itt volt közöttünk, de már az egyházkerületi tanácskozásra nem jöhetett el. Lapunk közelebbi száma még gazdag tartalmu gondnoki megnyitó beszédét hozta: nem sejtettük, hogy abban hattyudalát olvassuk. A család, a társadalom, a református egyház nagy veszteséget szenvedett az ő halálában, ki a nagy nevű és áldott emlékü Hajnal Ábelnek méltó fia, egyházas törekvéseiben eszményeinek hű letéteményese volt. Legyen áldott és el nem muló közöttünk az ő emlékezete.

— **Szászsebesi magyar templom** ügyében szétküldött gyűjtőívünket kérve-kérjük ismételtén, mert elszámolni sem bírunk. És kérve-kérjük egy derék magyar asszony, *Hermann Ottóné* hazafias, igaz és szép soraival: „A szászsebesi magyar templom ügyét, mint ilyet, csakugyan *elsőrangú nemzeti ügynek* tekintjük az urammal együtt s ezért az uram és magam nevében itt küldök két husz koronás aranyat. Őszintén óhajtjuk, hogy bár minden honpolgár, aki *nemcsak külsőségekben*, hanem *szívben-lelékekben magyar*, megérezné a kérdés nagy fontosságát s vallás-

különbség nélkül elhozná fillereit a szent ügy előmozdítására. Kiváló Tisztelettel Hermann Ottóné. Vajha sokan megértenék és meghallgatnák a *nagy magyar asszony* gyöngysorait, hogy templomunkat, melyet a hazafias építész nemsokára befejez, kifizethessük s papilakunkat fölépíthessük. A szászsebesen és vidékén lakó *magyarság* nevében kéri a *nagy magyar társadalmat* Benedek Károly s. k. alvinci pap, egyházmegyei főjegyző, Szászsebes administratora.

Szerkesztői üzenet.

K. D. Kunmadaras. L. G. Mezőtur. Lehetetlen volt már most közölni. Sok mindennel számot kell vetnem s főképp az-
zal, hogy kevés kivétellel minden író cikke azonnali közlését kéri. Nem férünk. Csak biztatók hát reám. — a mint a körülmények engedik azonnal jönni fognak. — **D. L. Gyula.** Megkaptam a derék s általam rég ismert jó ember emlékéiről írt sorokat. Okvetlenül kiadom, — ebben a számban azonban már csak rövid említést tehetünk elhunytáról. A többi következni fog. — **F. Gy. Nagykikinda.** Legjobb akaratom dacára sem szoríthattam most be, mert elkésve érkezett. Örvendek, hogy hírt hallhattam felőletek. — **Dr. B. D. H.-Szoboszló.** En nálam az az ember egyetlen egyszer volt s személyiségét leírni nem tudom.

Tartalomjegyzék: Mellőzhetjük-e az államsegély igénybevételét? Ujfalussy Béla. — A népoktatási törvényjavaslat. Dr. Barcsa János. — A debreceni református Kollégium adattára. Balogh Ferencz. — Közéletünk: Az ev. ref. egyetemes konvent ülése. — Tavaszi egyházkerületi közgyűlésünk. — Debreceni egyházmegyei lelkési közértekezlet. Veress Bálint. — Különfélék.

Felélős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályázat

a felsőszabolcsi ev. ref. egyházmegyében levő vasmegyeri ev. ref. egyház kántor-tanítóságára.

Évi javadalom kántori 200 k. tanítói 800 k., mely összeg előleges évnegyedekben az egyház pénztárából fizettetik, stóla-jövedelem mintegy 60 kor. Ismétlők tanításáért a község pénztárából 80 kor. Természetbeni lakás 2 szoba, konyha, spájz, melléképületeivel 327 □ öl házi kerttel. Ötödéves korpótlék az államtól.

Kötelessége 80—120-ra tehető tankötelest a Tantervben előirt 6 osztályban tanítani, s az ismételőket a 3 felső osztály szerint tovább képezni, — s a konfirmalandó gyermekeket előkészíteni, templomi szolgálatot teljesíteni, szokás szerint a lelkész akadályoztatása esetén helyette végezni.

Pályázat véghatárideje július 15., választás napja jul. 24. Megválasztott aug. 25-én tartozik állását elfoglalni, választás végmegerősítése illetve állandósítása egy próba év után történik.

Pályázók felhivatnak, hogy oklevéllel és ezen pályázat közzététele után kelt szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt pályázati kérvényeket a lelkési hivatalhoz terjesszék be. U. p. Kemece. Vasmegyer, 1904. május 30.

1—3.

Hódy János,
ref. lelkész, iskolaszéki elnök.

Pályázati hirdetés helyettes tanári állásra.

A mezőturi ev. ref. főgymnasiumnál az 1904/5. isk. évre egy helyettes tanári állásra pályázat hirdettetik.

E tanszék tárgyai a német-latin, esetleg német-magyar nyelv és irodalom, javadalma pe-

dig 1600 korona a főgymnasium pénztárából.

A mennyiben az internatus ez időszerinti felügyelője viszonyai változtával ezen felügyeletről lemondana, köteles a megválasztandó helyettes tanár az internatusra való felügyeletet teljesíteni, mely felügyeletért az iskola épületében külön lakó szobát kap fűtéssel, de világítás nélkül.

Pályázhatnak a fent megjelölt szakra készült protestáns vallásu tanárjelöltek.

Pályázók születési bizonyítvánnyal, végzett tanulmányaikról, képesítésökről, eddigi szolgálatukról, egészségi és hadkötelezettségi viszonyaikról tanuskodó okmányaikkal felszerelt kérvényeket f. évi junius hó 20-ig az igazgató tanács elnökéhez adják be.

A megválasztandó köteles szakján kívül más tárgyak tanítását is elvállalni s az intézeti teendők egyéb ágaiban is részt venni.

Az állomás 1904. évi szept. 1-én elfoglalandó.

Mezőtur, 1904. május 24.

Gergely Antal s. k.
ev. ref. lelkész.
ig. tan. elnök.

1—2.

A Nagyvárad (ujvárosi) ev. ref. templom még jó karban levő orgonája, I. manuál 14 változatot tartalmaz, előjátékos jutányos áron

eladó,

közelebbi felvilágosítás nyerhető,
Wegenstein C. L. orgonaépítő műintézetében
Temesvár.

Vizsgalapok

kitűnő minőségű papíron, legdiszesebb kiállításban kaphatók:

100 darab negyedrért alakban 1.20 kor.

100 „ nyolcadrért „ —.60 „

magyar, német és diktandó vonalzással.

Író tollak

144 darab egy dobozban 80 fill., 1 kor. 1.60 kor., és 2.40 kor árban.

Kitűnő író tonta

1/2 literes korsó 60 fill., 1 literes 1.10 kor., 2 literes 2 korona.

Vizsgai jutalomkönyvek

nagy választékban kaphatók. Jegyzékkel szivesen szolgálunk.

László Albert és Társa

(HEGEDÜS S. és SÁNDORI)

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kizárólagos bizományosai könyvkereskedésében

DEBRECENBEN.

Kirsteier Gyula

orgonaépítő

Kassa, József-utca 21. sz.

Ajánlja erős szerkezetű **Crescendo orgonáit**, különösen a legújabb rendszerű légnyomatú (pneumatikai)

orgonákat,

melyeknek játékmódja és regisztrálása rendkívül könnyű.

Főtörekvésem szerényebb haszon mellett tisztességes és lelkiismeretes munkával nagyrabecsült rendelőim teljes bizalmát kiérdemelni.

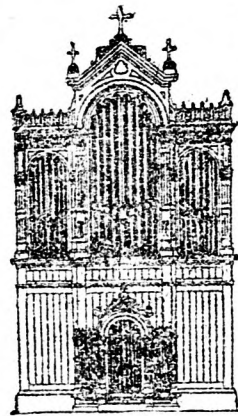
Mindennemű javítások elfogadtatnak, továbbá gépezetes orgona légnyomatúra való átalakítása a legnagyobb szakértelemmel eszközöltetik.

Országh Sándor

orgonagyáros

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi kiállításon „nagy diszoklevéllel“ és Ferencz József lovag-„renddel“ kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Készít kellemes és tömör hangú, legjobb és legújabb rendszerű orgonákat. Elvállal javításokat és átalakításokat. Kisebbségben vannak. Szolid munka és jutányos árak. Az orgonák jóságát mi sem bizonyítja inkább mint az, hogy a

gyár alapítása óta 400-nál több új orgona lett megrendelve és készítve.

Árjegyzék és részletes tervezet kívánatra díjmentesen küldetik.

A „Neumann M.“ cég debreceni áruházáról.

A tiszántúli ref. egyházkerület lelkész és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.“

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja, nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne tekintsek meg azt a kitűnő hírnévnek örvendő nagy áruházat.

A kitűnő minőségű férfi-, fiu- és gyermek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják az összes vásárlók, de különösen azok a szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak Debrecenbe jöve ne mulaszták el ezt a látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szoliditásnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az üzlet az év minden szakában, mert a vevők óriási tömege helyből úgy mint vidékről a **Neumann M.** céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét minden időben és körülmények között fenntartani, de arra nem is volt eset, hogy **Neumann M.** áruháza ellen panasz emeltetett volna.

Olcsóság, tartósság és csinoság tekintetében a Neumann cég áruai versenyen felül állanak.

A tiszántúli egyházkerület lelkész és tanító urai pedig különösen bizalommal fordulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen mint törzs vevőközönség különös figyelemben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmükbe ajánljuk ezt a régi kitűnő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPÍTÁTOTT: 1845-BEN.